

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ ЕКОЛОГІЧНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В КОНТЕКСТІ ІНТЕЛЕКТУАЛІЗАЦІЇ

Б. В. Шуляк,
аспірант,
Житомирський національний агроекологічний університет

Науковий керівник: О.В. Скидан,
доктор економічних наук, професор

Піднімаються окремі проблемні питання, пов'язані з теоретико-методологічними принципами розвитку екологічного підприємництва.

Ключові слова: термін «екологічне підприємництво», принципи екологічного підприємництва, характерні риси екологічного підприємництва.

Постановка проблеми та аналіз останніх досліджень. Здійснення ринкових трансформацій в Україні відкрило нові можливості для розвитку підприємництва. З одного боку, підприємництво є передумовою та необхідною складовою сучасної моделі ринково-конкурентного господарювання. З іншого боку, подальший розвиток підприємництва в Україні без

достатнього врахування екологічних факторів може призвести до ще більшого підвищення навантаження на навколишнє середовище.

Перехід соціально-економічних відносин та діяльності в сфері охорони навколишнього природного середовища і раціонального використання природних ресурсів передбачає активне залучення можливостей суспільства для досягнення збалансованого розвитку. За таких умов основним напрямом підтримки цілісності еколого-економічної системи є реалізація ефективних природоохоронних заходів, серед яких – активний розвиток різних форм підприємницької діяльності екологічного спрямування. У зв'язку з цим, слід зосередити увагу на теоретико-методологічних засадах розвитку екологічного підприємництва за сучасних умов господарювання.

Дослідженням функціонування та стимулювання екологічного підприємництва задля забезпечення екологічної безпеки присвячені роботи таких вчених як Б. Данилишина [2], В. Добровольського, М. Мусієнка [3], Б. Порфір'єва, Н. Н. Радаєва, О. Прокопенка [5], Г. Балюка та ін. Теоретико-методологічні основи розвитку екологічного підприємництва закладено у дослідженнях М. Краснова, А. Мірошніченка, В. Носіка [6], М. Хвесика [7], С. Ілляшенка [8] та ін. У близькому та далекому зарубіжжі цим питанням присвячені роботи Петракова М., Голуба О., Рюміної О., Удовіка С., Урсула О., Лі Н., Вестмана В., Дейлі Г., Ендерса А. та ін. Проте низка питань, пов'язаних з обґрунтуванням концептуальних та методологічних підходів розвитку екологічного підприємництва, потребують окремого дослідження. Не існує єдиного визначення терміну «екологічне підприємство», не сформовано єдиного підходу до трактування екологічного підприємництва.

Мета та методика дослідження. Метою дослідження є ідентифікації поняття «екологічне підприємництво».

Результати досліджень. Щодо трактування терміну «екологічне підприємництво», то в даний час ні в науковій, ні в нормативно-правовій літературі немає єдиного чіткого визначення даного виду підприємництва. Вітчизняні та зарубіжні дослідники трактують «екологічне підприємництво» по-різному (табл. 1.)

Більшість науковців і практиків під екологічним підприємництвом розуміє вид підприємницької діяльності щодо виробництва продукції, виконання робіт і надання послуг природоохоронного призначення, яка здійснюється з метою охорони довкілля. За визначенням Європейської комісії ЄС, екологічне підприємництво – це виробництво товарів та надання послуг по вимірюванню, попередженню, обмеженню або усуненню екологічної шкоди, ліквідації відходів та зниженню рівня шуму, а також екологічно чисті технології, застосування яких мінімізує використання сировини та забруднення довкілля.

В даний час ні на міжнародному, ні на вітчизняному рівні не визначені чіткі єдині критерії, склад продукції, робіт, послуг природоохоронного призначення за видами, а також не розроблена їх класифікація. Вони не виділяються окремими позиціями в статистиці як екологічне підприємництво, екологічний вид діяльності.

Проаналізувавши визначення екологічне підприємництво, що наведені в табл. 1 було виявлено, що всі види діяльності екологічно орієнтованого бізнесу, на думку дослідників можна віднести до інновацій природоохоронного характеру, оскільки вони працюють в напрямі досягнення та забезпеченні екологічної безпеки і пов'язані з перспективами виходу на паритет економічних, соціальних і екологічних цінностей суспільства.

Таблиця 1

Визначення терміну «екологічне підприємництво»
у науковій літературі

№ з/п	Автор / Джерело	Визначення
1	Жарова Л. В.[4]	Екологічне підприємництво (ЕП) – галузь економіки країни, що полягає як у безпосередній участі в реалізації природоохоронних і ресурсозберігаючих програм різного рівня, так і в механізмі компенсації збитків та втрат, понесених внаслідок техногенних і природних надзвичайних ситуацій, а також під час ліквідації їх наслідків
2	Шоган В. І	ЕП – достатньо специфічна сфера господарської діяльності, спрямована на вирішення комплексних проблем за різними напрямками – економічним, екологічним і соціальним
3	Коренюк П. І., Лук'янчикова О. В.	ЕП - це вид економічної діяльності, що базується на принципах безпосередньої, самостійної, систематичної, на власний ризик діяльності, спрямованої на отримання позитивного екологічного ефекту за рахунок використання фінансових ресурсів
4	Наумов А. А.	ЕП є формою підприємницької діяльності, яка спрямована на задоволення еколого-економічних потреб за рахунок продуктів, у загальній корисності яких визначальне значення має екологічна корисність, при цьому компоненти екологічної системи переважно розглядаються у якості факторів, що визначають еколого – економічні потреби

5	За визначенням Європейської комісії ЄС	ЕП – це виробництво товарів та надання послуг по вимірюванню, попередженню, обмеженню або усуненню екологічної шкоди, ліквідації відходів та зниженню рівня шуму, а також екологічно чисті технології, застосування яких мінімізує використання сировини та забруднення довкілля.
6	Хісамутдінова Е. Н.[9]	ЕП – діяльність з виробництва і реалізації товарів, здійснення робіт та послуг, направлених на попередження негативного впливу на навколишнє середовище
7	Черняхівський Е.Р., Чечунова О.В.	ЕП є різновидом підприємницької діяльності, в процесі якого застосовуються усі можливі засоби задля зменшення і усунення негативних для навколишнього середовища наслідків діяльності та результатом якого є впровадження власне екологічно чистого виробництва
8	Стратегічний екологічний документ	ЕП – це багатогалузева сфера підприємницької діяльності, яка може забезпечувати не тільки екологічний, але й значний економічний ефект у загальнодержавному масштабі
9	Бобкова А. [1]	ЕП – інноваційна діяльність суб'єктів господарювання з виробництва продукції, виконання робіт і надання послуг спеціального призначення, спрямована на забезпечення екологічної безпеки, раціональне використання природних ресурсів, підвищення рівня охорони навколишнього середовища

Джерело: сформовано автором за [1,4,9]

В Україні екологічне підприємництво утворилося в умовах розвитку ринкових відносин, їхня статутна діяльність незалежно від форми власності спрямована на збереження та відтворення природно-ресурсного потенціалу - випуск продукції, виконання робіт і надання послуг, що забезпечують дотримання вимог, які встановлені діючим природоохоронним законодавством.

Важливо також врахувати, що екологічне підприємництво є безпосередньо одним з різновидів підприємництва, тому з урахуванням особливостей сфери функціонування для нього справедливі наступні принципи:

- можливість задоволення екологічних потреб і інтересів суспільства є основною передумовою ефективного функціонування екологічного підприємництва;

- екологізація сприймається як мета появи та розвитку екологічного підприємництва;

- оцінка ефективності екологічної підприємницької діяльності здійснюється крізь призму трьох систем: екологічної, соціальної, економічної;

- необхідність використання найкращих з доступних технологій;

- зміщення зусиль екологічного підприємництва на початковий етап залучення та використання властивостей і якостей природних ресурсів, замість існуючої практики ліквідації наслідків нерационального природокористування;

- поширення екологічно безпечних технологій і методів управління виробництвом.

Необхідно зазначити, що підприємницька діяльність виступає як одна з основних причин екологічних проблем як в Україні, так і в багатьох державах світу. Але саме підприємництво, на нашу думку, володіє фінансовими, технологічними, інтелектуальними та іншими ресурсами

для впровадження в суспільно-господарську діяльність принципів розвитку, зокрема принципу екологізації процесів господарювання.

Висновки та пропозиції. У сучасних умовах будь-який вид підприємницької діяльності повинен прагнути до максимальної екологічності, адже зростання масштабів економічної діяльності людей негативно впливає на екосистему, що призводить до поглиблення глобальної екологічної кризи. Становлення екологічно орієнтованого та екологічного підприємництва, на наш погляд, здатне стати одним з основних елементів підтримки країни на шляху до стійкої економіки, сприятливої соціальної обстановки і екологічної безпеки. Як наслідок зростає актуальність теоретико-методологічних засад розвитку екологічного підприємництва.

Таким чином, за результатами досліджень нами запропоновано авторську дефініцію поняття «екологічне підприємництво» в системі екологічно-чистого виробництва – це інноваційна діяльність суб'єктів підприємницької діяльності в сфері виробництва товарів, що за своїми параметрами та параметрами кінцевого продукту відповідає усім наявним нормам діючого екологічного законодавства та має на меті отримання прибутку, зменшення витрат на виробничий цикл чи збільшення конкурентної привабливості кінцевого продукту за рахунок його високої конкурентної спроможності.

Список використаних джерел

1. Бобкова А. Щодо правових засад планування екологічного підприємництва [Електронний ресурс] / А. Бобкова. – Режим доступу: <http://www.info-prensa.com/article-865.html>
2. Данилишин Б.М. Екологічна складова політики сталого розвитку:[монографія] / Б.М.Данилишин. -

Донецьк: ТОВ «Юго-Восток, Лтд», 2008. - 256 с.

3. Екологія: тлумачний словник [Електронний ресурс] / М. М. Мусієнко, В. В. Серебряков, О. В. Брайон .- Режим доступу: http://eduknigi.com/eko1_view.php.

4. Жарова Л. В. Сталий розвиток: просторовий вимір соціально-економічних відносин / Л. В. Жарова. // Екологізація економіки як інструмент сталого розвитку в умовах конкурентного середовища. – 2005. – Вид. 15.6. – С. 253-260.

5. Прокопенко О. Екологізація інноваційної діяльності: мотиваційний підхід: [монографія] / О. Прокопенко. - Суми: Університетська книга, 2008. - 391 с

6. Розвиток наук земельного, аграрного, екологічного та природо ресурсного права [Електронний ресурс]: Збірник наукових праць Круглого столу (19 жовтня 2012 р.)/ за ред. Г.І. Балюк, М.В. Краснової, А.М. Мірошниченка, В.В. Носіка. – 2012. – Режим доступу: <http://law.univ.kiev.ua/science.html>

7. Інституціональна модель природокористування в умовах глобальних викликів: Монографія / Михайло Хвесик, Василь Голян ; Нац. Академія Наук України, Рада по вивченню продуктивних сил України. - К. : Кондор, 2007. - 479 с.

8. Формування ринку екологічних інновацій: економічні основи правління / С. Ілляшенко, О.Прокопенко,. - Суми: Університетська книга, 2002. - 250 с.

9. Хисамутдинова Э.Н. Формы и направления экологизации предпринимательских отношений в современной российской экономике [Електронний ресурс] / Э.Н.Хисамутдинова. – Режим доступа:<http://www.tisbi.org/science/vestnik/2008/issue3/hisamutdinova.html>